

Rhufeiniaid

Rhifedd

Enw: _____

Dosbarth Cofrestru: _____

Athro Mathemateg: _____

Llenwch y Rhifau Rhufeinig:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

Kwdr: Dr. Gareth Evans, www.mathemateg.com, 29 Gorffennaf 2025

Rhufeiniaid Rhifedd

Cyfarwyddiadau:

Llenwch yr atebion yn y bocsys cyn marcio'ch gwaith gan ddefnyddio'r atebion gan yr athro.

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 01

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) $4 \times 7 =$	2) $27 + 34 =$	3) $27 \div 3 =$
4) $3 \text{ m} = \text{_____ cm}$	5) Tynnwch 37c o £1.21 =	6) $\frac{1}{2}$ awr cyn 14:03 =
7) Chwarter o 24 =	8) $1.2 + 1.9 =$	9) 50% o 14 =

Dinesydd

10) Sawl hanner sydd mewn $3\frac{1}{2}$?	11) Cymedr 10, 5, 3 =	12) Amrediad 1, 3, 2, 4 =
13) 9.55 i un lle degol =	14) $8 - 6 \div 2 =$	15) $2^3 =$
16) $\sqrt{16} =$	17) 35% fel degolyn =	18) 3 awr = _____ munud

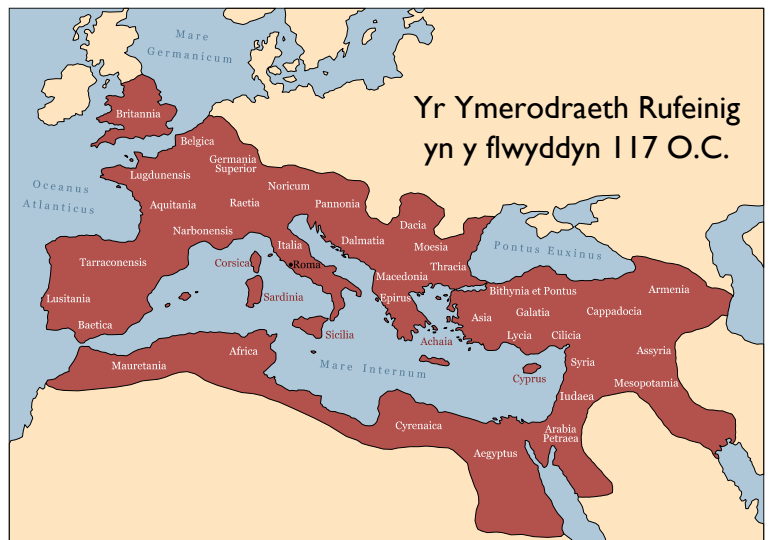
Ymerawdwr

19) $5 \times 0.6 =$	20) Cilydd $\frac{3}{4}$ yw	21) Arwynebedd petryal 8 cm wrth 3 cm =
22) $80 \times \text{_____} = 8$	23) $43 - 68 =$	24) 20% o 14 =
25) Mae darn o gaws 250 g yn costio £1.80. Faint yw'r gost fesul 100 g?		

Hanes

Tua 2,000 o flynyddoedd yn ôl, roedd dinas **Rhufain** yn Yr Eidal yn gartref i **Ymerodraeth (Empire)** enfawr a oedd yn ymestyn dros Ewrop, Gogledd Affrica ag Asia.

Ar ei fwyaf, roedd yr Ymerodraeth yn teyrnasu dros 45 miliwn o bobl. Tyfodd Rhufain o fod yn dref fach i fod yn ddinas enfawr.

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 02

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) $2 \times 12 =$	2) $63 + 20 =$	3) $30 \div 5 =$
4) $5 \text{ cm} = \text{_____ mm}$	5) $5^2 =$	6) Ochrau mewn pentagon =
7) $\frac{1}{4} = \text{_____ \%}$	8) $14 \times 2 =$	9) $50\% \text{ o } 16 =$

Dinesydd

10) Perimedwr petryal 8 cm wrth 5 cm =	11) Cymedr 1, 2, 3, 4, 5 =	12) Amrediad 1, 2, 3, 4, 5 =
13) 0.246 i ddau le degol =	14) $2 + 4 \times 6 =$	15) $30\% \text{ o } 40 =$
16) $\sqrt{36} =$	17) 25% fel ffracsiwn =	18) 3 diwrnod = _____ awr

Ymerawdwr

19) $3 \times 2.4 =$	20) $(3 + 5) \times 4 =$	21) Cyfaint ciwb efo ochrau 3 cm =
22) $4 \div 0.5 =$	23) $1.6 - 0.7 =$	24) 253 i un ffigur ystyrlon =
25) Sawl cacen 49c mae Claudius yn gallu prynu efo papur £5?		

Hanes

Yn ôl y chwedl, sefydlwyd Rhufain gan yr efeilliaid **Romulus** a **Remus**, yn y flwyddyn 753 C.C. Gadawyd y brodyr i foddï yn yr afon Tiber gan eu hewythr blin, ond fe achubwyd y bechgyn ifanc gan flaidd (gweler y cerflun ar y dde).

Penderfynodd yr efeilliaid ddechrau dinas newydd, ond nid oeddent yn gallu cytuno ble i'w leoli. Yn ystod un ffrae, fe laddwyd Remus. Penderfynodd Romulus enwi'r ddinas newydd ar ei ôl.

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 03

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) $6 \times 5 =$	2) $19 + 13 =$	3) $28 \div 2 =$
4) $1 \text{ kg} = \text{_____ g}$	5) $6^2 =$	6) $7 - 10 =$
7) $\frac{1}{2} = \text{_____ \%}$	8) $13 \times 3 =$	9) $10\% \text{ o } 70 =$

Dinesydd

10) Arwynebedd petryal 4 cm wrth 3 cm =	11) Cymedr 3, 2, 7 =	12) Amrediad 8, 4, 9 =
13) 12.36 i un lle degol =	14) $4 + 5 \times 2 =$	15) $20\% \text{ o } 15 =$
16) $\sqrt{9} =$	17) 24% fel degolyn =	18) 2 funud = _____ eiliad

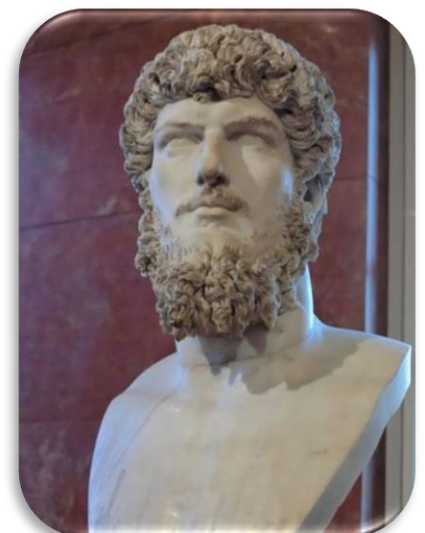
Ymerawdwr

19) $4 \times 0.3 =$	20) Perimedwr petryal 6 cm wrth 3.5 cm =	21) Cyfaint ciwboid 2 cm wrth 3 cm wrth 4 cm =
22) $2.4 \div 0.4 =$	23) $147 - 89 =$	24) 5.208 i'r uned agosaf =
25) $49 \times 6 =$		

Hanes

Yn y dyddiau cynnar, brenhinoedd oedd yn teyrnasu Rhufain. Yn ôl y chwedl, Romulus oedd y brenin cyntaf.

Y brenin olaf oedd **Tarquinius Superbus** (gweler y penddelw ar y dde), a yrrwyd allan gan bobl Rhufain yn y flwyddyn 509 C.C. Sefydlwyd system **weriniaethol** (*republic*) yn lle'r **frenhiniaeth** (*monarchy*). Yn y system yma, roedd **dau gonswl** yn cael eu hethol bob blwyddyn, fel na allai'r un ohonynt fynd yn rhy bwerus.

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 04

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Canolbwyntio ar: Talgrynnu

Gladiator

1) 582 i'r 10 agosaf =	2) 28 i'r 10 agosaf =	3) 389 i'r 10 agosaf =
4) 283 i'r 100 agosaf =	5) 2,829 i'r 100 agosaf =	6) 13,532 i'r 100 agosaf =
7) 4,327 i'r 1,000 agosaf =	8) 14,872 i'r 1,000 agosaf =	9) 624,239 i'r 1,000 agosaf =

Dinesydd

10) 3.27 i'r uned agosaf =	11) 8.06 i'r uned agosaf =	12) 213.81 i'r uned agosaf =
13) 7.21 i un lle degol =	14) 82.35 i un lle degol =	15) 4.98 i un lle degol =
16) 12.372 i ddau le degol =	17) 287.027 i ddau le degol =	18) 1,245.72502 i ddau le degol =

Ymerawdwr

19) 83 i un ffigur ystyrllon =	20) 7,622 i un ffigur ystyrllon =	21) 0.0023 i un ffigur ystyrllon =
22) 278 i ddau ffigur ystyrllon =	23) 92,345 i ddau ffigur ystyrllon =	24) 0.002352 i ddau ffigur ystyrllon =
25) Cyfrifwch $2 + 7 \times 3$, gan roi eich ateb i un ffigur ystyrllon.		

Hanes

Wrth i'r weriniaeth Rufeinig dyfu mewn grym, felly hefyd gwnaeth ei fyddin. Nid oedd y ddau gonswl na'r seneddwyr eraill bob amser yn gallu rheoli'r fyddin. Yn 49 C.C., **cadfridog** (*general*) mwyaf pwerus Rhufain oedd **Iŵl Cesar**. Ei freuddwyd oedd rheoli Rhufain fel brenin unwaith eto. Nid oedd y seneddwyr yn hoffi'r syniad yma, felly fe laddwyd Cesar ganddynt yn 44 C.C.

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 05

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) $3 \times 8 =$	2) Deg munud ar ôl 1:54 p.m. =	3) $14 + 28 =$
4) 1 litr = _____ ml	5) $15 \div 2 =$	6) $0.4 + 0.2 =$
7) $£1.23 + £0.17 =$	8) Mehefin = _____ diwrnod	9) 10% o £200 =

Dinesydd

10) Arwynebedd petryal 6 cm wrth 8 cm =	11) Canolrif 3, 2, 7 =	12) 65% fel degolyn =
13) 9.6 i'r uned agosaf =	14) $5 - 2 + 3 =$	15) $2 \times \text{_____} = 52$
16) $7^2 =$	17) Hanner 70 =	18) 13:42 yn y cloc 12 awr =

Ymerawdwr

19) $5 + 0.2 + 0.14 =$	20) Mae gan giwb _____ wyneb	21) $3 \div 0.25 =$
22) $\frac{1}{2} + \frac{1}{4} =$	23) Cylchwch y rhif mwyaf: 0.23 22% $\frac{1}{4}$	24) 23.5 i un ffigur ystyrlon =
25) Beth yw cyfanswm y deg eilrif cyntaf, gan gychwyn efo 2?		

Hanes

Yn dilyn lladd Iŵl Cesar, datblygodd **rhyfel cartref** yn Rhufain rhwng y gweriniaethwyr a chefnogwyr Cesar. Wedi buddugoliaeth ger **Gwlff Actium**, ar arfordir Gwald Groeg, daeth **Octavianus**, nai Cesar, yn rheolwr Rhufain, yn 27 C.C. Newidiodd ei enw i **Augustus**, ac ystyrir ef fel yr **Ymerawdwr (Emperor)** cyntaf.

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 06

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) _____ + 15 = 24	2) $9 \times 6 =$	3) $70 \div 5 =$
4) $2\frac{1}{2}$ kg = _____ g	5) 50% o 42 =	6) Ionawr = _____ diwrnod
7) $\frac{1}{4} =$ _____ %	8) $13 + 14 + 15 =$	9) $\pounds 2.50 \times 3 =$

Dinesydd

10) $6 - -2 =$	11) Modd 3, 2, 7, 2 =	12) Cymedr 6, 5, 4, 3 =
13) 98.7 i'r uned agosaf =	14) $\frac{3}{10}$ o 70 =	15) _____ + 5.4 = 10
16) $435 +$ _____ = 1,000	17) 0.32 fel canran =	18) Arwynebedd triongl efo sail 4 cm ag uchder 3 cm =

Ymerawdwr

19) $7 \times 0.8 =$	20) $1.2 \div 2 =$	21) $2^4 =$
22) $7 + 3 \times 4 =$	23) 40% o $\pounds 20 =$	24) 473,204 i ddau ffigur ystyrlon =
25) Mae moron yn costio 12c am 100 g. Beth yw cost 500 g o foron?		

Hanes

Erbyn y flwyddyn 41 O.C., **Claudius** oedd yr Ymerawdwr Rhufeinig. Efe oedd y 4ydd Ymerawdwr, a'r cyntaf i gael ei eni tu allan i'r Eidal.

Yn 43 O.C., danfonodd bedair lleng (*legion*) i geisio concro Prydain. Nid oedd lŵl Cesar na **Caligula** gynt wedi gallu gwneud hyn – ond cafodd Claudius fwy o lwyddiant. Yn dilyn yr ymgyrchoedd cyntaf, teithiodd Claudius ei hun i **Camulodunum** (Colchester heddiw) gyda milwyr ychwanegol ac eliffantod rhyfel!

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 07

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) $24 + \underline{\hspace{2cm}} = 31$	2) $7 \times 8 =$	3) $30 \div 4 =$
4) $1\frac{3}{4} \text{ m} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ cm}$	5) $25\% \text{ o } 24 =$	6) Ebrill = _____ diwrnod
7) $\frac{1}{5} = \underline{\hspace{2cm}} \%$	8) $28 - 11 - 7 =$	9) $\text{£}1.30 \times 4 =$

Dinesydd

10) $7 + -3 =$	11) Canolrif 4, 6, 8, 10 =	12) Amrediad 6, 4, 2, 8 =
13) 19.07 i'r uned agosaf =	14) $\frac{7}{10} \text{ o } 60 =$	15) _____ + 2.3 = 10
16) $873 + \underline{\hspace{2cm}} = 1,000$	17) 0.86 fel canran =	18) Arwynebedd triongl efo sail 6 cm ag uchder 4 cm =

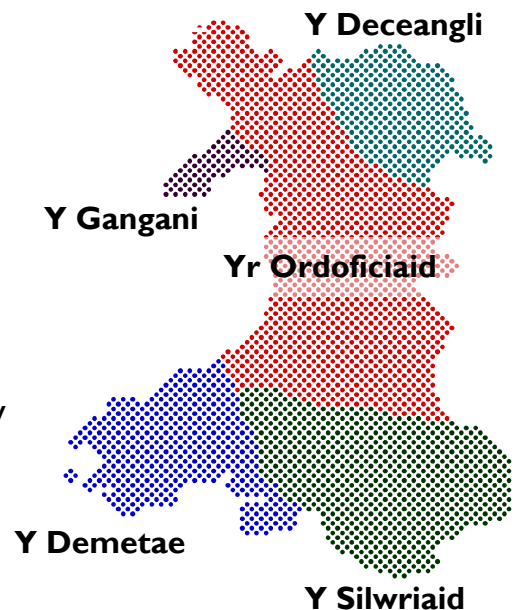
Ymerawdwr

19) $3 \times 0.2 =$	20) $3.6 \div 3 =$	21) Cilydd $\frac{2}{7}$ yw
22) $9 - 6 \div 2 =$	23) $60\% \text{ o } \text{£}50 =$	24) 21,468 i un ffigur ystyrlon =
25) $30.2 - 2.04 =$		

Hanes

Ymosododd byddin Claudius ar Gymru tua'r flwyddyn 48 O.C., pum mlynedd ar ôl iddynt gyrraedd Prydain Fawr.

Ar y pryd, nid oedd Cymru'n bodoli fel yr ydym yn ei adnabod heddiw. Roedd nifer o **lwythi Celtaidd** (Celtic tribes) yn byw yn y wlad, fel sy'n cael eu dangos ar y map. Nid ydym yn gwybod pa mor hir y bu'r llwythi yma yn byw yng Nghymru cyn i'r Rhufeiniaid gyrraedd.

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 08

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Canolbwyntio ar: Canrannau

Gladiator

1) $50\% \circ 30 =$	2) $50\% \circ 140 =$	3) $50\% \circ 19 =$
4) $10\% \circ 60 =$	5) $10\% \circ 170 =$	6) $10\% \circ 85 =$
7) $25\% \circ £40 =$	8) $25\% \circ £120 =$	9) $25\% \circ £32 =$

Dinesydd

10) $20\% \circ 40 =$	11) $30\% \circ 80 =$	12) $40\% \circ 40 =$
13) 45% fel degolyn =	14) 12% fel degolyn =	15) 4% fel degolyn =
16) 99% fel ffracsiwn =	17) 19% fel ffracsiwn =	18) 9% fel ffracsiwn =

Ymerawdwr

19) $15\% \circ £50 =$	20) $5\% \circ £20 =$	21) $1\% \circ £87 =$
22) $3\% \circ \$50 =$	23) $150\% \circ 400 =$	24) $0.1\% \circ 600 =$
25) Mae gostyngiad o 40% yn y pris mewn sêl. Mae esgidiau cerdded yn costio £35 fel arfer. Beth fydd pris yr esgidiau cerdded yn y sêl?		

Hanes

Un o'r rhai a wrthwynebodd ymosodiad y Rhufeinwyr yng Nghymru oedd **Caradog** (*Caratacus*). Fel brenin un o lwythi mwyaf de-ddwyrain Lloegr, roedd wedi dianc wrth i fyddin Claudius ymosod ar ei diroedd yn 43 O.C. Arweiniodd y Silwriaid a'r Ordoficiaid wrth iddynt wrthryfela yn erbyn y Rhufeiniaid, ond fe drechwyd Caradog mewn brwydr yn 51 O.C. Cipiwyd ei deulu ac yntau'n fuan wedyn, ac fe'u danfonwyd i Rufain.

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 09

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) $4 \times 8 =$	2) $4 - 8 =$	3) $4 \div 8 =$
4) I stôn = _____ pwys	5) $1^2 =$	6) 86 i'r 10 agosaf =
7) Hanner o 46 =	8) Chwarter awr ar ôl 11:50 pm =	9) 10% o £140 =

Dinesydd

10) Nifer o ochrau gan octagon =	11) Cylchwch y ffracsiwn mwyaf: $\frac{1}{8}$ $\frac{2}{3}$ $\frac{5}{10}$	12) Saith yn llai na 20 =
13) 9.5 i'r uned agosaf =	14) $18 \div (12 - 3) =$	15) $73 + \underline{\hspace{2cm}} = 100$
16) $\sqrt{64} =$	17) 3% fel degolyn =	18) 5 munud = _____ eiliad

Ymerawdwr

19) $3 \times 0.7 =$	20) Perimedwr petryal 1 cm wrth 2 cm =	21) Cost 5 pensil sy'n costio 32c yr un =
22) $0.9 \div 0.3 =$	23) Adiwch 2.4 i 29 =	24) $0.1 \times 0.1 =$
25) Pa ganran o 240 yw 24?		

Hanes

Ar ôl cyrraedd Rhufain, derbyniodd Caradog y cyfle i siarad o flaen Claudius yn y senedd. Mewn araith (*speech*) enwog, clodforodd (*praised*) y milwyr Rhufeinig am eu bod wedi ei ddal. Gwnaeth yr araith yma gymaint o argraff fel i Garadog dderbyn **pardwn** a chael byw yn rhydd yn Rhufain am weddill ei fywyd!

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 10

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) $3 \times 11 =$	2) $24 + 27 =$	3) $54 \div 6 =$
4) $\frac{1}{4}$ munud = _____ eiliad	5) $5 \times -3 =$	6) 3,450 i'r 1,000 agosaf =
7) 5:30 pm yn y cloc 24 awr =	8) Mae 76° yn ongl _____	9) 50% o 40 =

Dinesydd

10) $0.5 + 0.7 =$	11) Adiwch 2.4 i 9 =	12) Canolrif 7, 2, 5 =
13) 76.906 i un lle degol =	14) $16 \times (3 + 7) =$	15) 20% o £15 =
16) $\frac{1}{5}$ km = _____ m	17) $\frac{21}{100}$ fel degolyn =	18) 8 wedi'i sgwario =

Ymerawdwr

19) 4 awr cyn 1:34 am =	20) $6 \times 0 =$	21) $0.5 \times 9 =$
22) $2.1 \div 0.7 =$	23) $264 - 178 =$	24) 43.5 i un ffigur ystyrlon =
25) Mae Romulus a Remus yn rhannu arian yn ôl y gymhareb 3:2. Mae Romulus yn cael £24. Faint o arian mae Remus yn ei dderbyn?		

Hanes

Ar ôl i'r Rhufeiniaid gyrraedd, roedd rhaid i'r llwythi brodorol (*native tribes*) benderfynu: ildio i gyfraith Rufeinig a thalu trethi (ond cadw eu tiroedd), neu frwydro'n ôl.

Ar ôl blynyddoedd o drethi caled, roedd rhai llwythi Celtaidd yn barod i wrthryfela (*rebel*). Yn y flwyddyn 60 O.C., un arweinydd a wnaeth hyn oedd **Buddug** (Boudica).

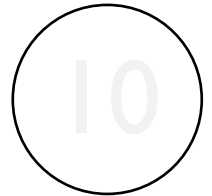
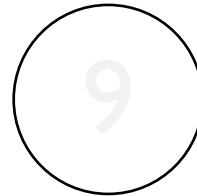
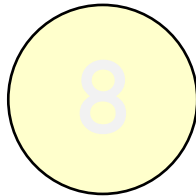
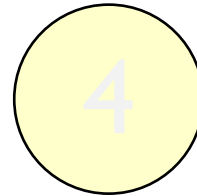
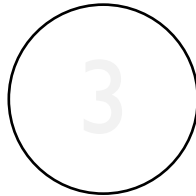
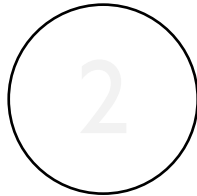
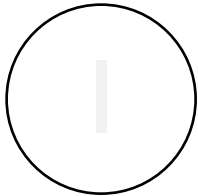

Rhufeiniaid Rhifedd

Ysgrifennwch eich sgoriau
ar gyfer sesiynau 1–10:

Beth yw cyfanswm y sgoriau uchod? _____

Beth yw cymedr y sgoriau uchod? _____

Beth yw amrediad y sgoriau uchod? _____

Beth ydych yn gwneud yn dda / gweld yn hawdd?

Beth ydych angen gwella / gweld yn anodd?

Rhufeiniaid Rhifedd

Adolygu'r Hanes

1) Faint o bobl oedd yn byw yn Yr Ymerodraeth Rufeinig, ar ei fwyaf?

---

2) Pryd sefydlwyd Rhufain gan yr efeilliaid Romulus a Remus?

---

3) Pwy oedd brenin olaf yr ymerodraeth?

---

4) Pwy oedd cadfridog mwyaf pwerus Rhufain yn 49 C.C.?

---

5) Pwy oedd Ymerawdwr cyntaf yr ymerodraeth?

---

6) Pa anifeiliaid ddaeth Claudius ag ef i Brydain?

---

7) Faint o lwythi Celtaidd oedd yn byw yng Nghymru cyn i'r Rhufeiniaid gyrraedd?

---

8) Pryd drechwyd Caradog mewn brwydr?

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 11

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) $5 \times 7 =$	2) $45 - 16 =$	3) $42 \div 7 =$
4) Cylchwch yr ateb cywir: Mae 26 yn odrif / eilrif.	5) $4.5 + 2.5 =$	6) 271 i'r 100 agosaf =
7) 22:31 yn y cloc 12 awr =	8) $25 - 0.2 =$	9) 10% o £1.30 =

Dinesydd

10) Modd 2, 3, 4, 2 =	11) Canolrif 2, 3, 4, 2 =	12) Amrediad 2, 3, 4, 2 =
13) 0.26 i un lle degol =	14) $3 - 2 + 1 =$	15) 90% o £1,000 =
16) $\frac{1}{2}$ litr = _____ ml	17) $\frac{3}{100}$ fel canran =	18) 2 wedi'i giwbio =

Ymerawdwr

19) $0.3 \times 0.1 =$	20) Mae gan giwboid _____ o fertigau	21) $2.3 - 1.05 =$
22) $\frac{2}{10}$ o £45 =	23) 4,527 i un fffigur ystyrlon =	24) 74.2% fel degolyn =
25) Cyflog Caradog yw £14 yr awr. Un diwrnod, mae Caradog yn gweithio shift 7 awr. Beth yw cyflog Caradog am y diwrnod yma?		

Hanes

Yn y flwyddyn 59 neu 60 O.C., bu farw'r brenin **Prasutagus**, a oedd yn wŷr i Buddug.

Yn ôl cyfraith Rufeinig, doedd gan Buddug ddim hawl i eiddo'i gŵr. Pan ddaeth milwyr Rhufeinig i geisio cymryd yr eiddo yma, fe wrthododd Buddug, felly fe ymosodwyd ar Buddug a threisio'i merched. Penderfynodd Buddug gynllwynio efo llwythi eraill er mwyn talu'r pwyth yn ôl am hyn.

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 12

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Canolbwyntio ar: Ffracsiynau

Gladiator

1) $\frac{1}{2}$ o 30 =	2) $\frac{1}{4}$ o 12 =	3) $\frac{1}{5}$ o £15 =
4) $2\frac{1}{2}$ munud = _____ eiliad	5) $3\frac{3}{4}$ kg = _____ g	6) $5\frac{3}{10}$ litr = _____ ml
7) Ysgrifennwch $\frac{6}{12}$ mor syml â phosibl.	8) Ysgrifennwch $\frac{14}{21}$ mor syml â phosibl.	9) Ysgrifennwch $\frac{12}{16}$ mor syml â phosibl.

Dinesydd

10) $\frac{2}{7} + \frac{3}{7} =$	11) $\frac{5}{9} - \frac{1}{9} =$	12) $\frac{4}{11} + \frac{2}{11} =$
13) $8 \times \frac{1}{4} =$	14) $2 \div \frac{1}{2} =$	15) $\frac{7}{10} \times 20 =$
16) $\frac{1}{5}$ cm = _____ mm	17) $\frac{48}{100}$ fel degolyn =	18) $\frac{2}{100}$ fel canran =

Ymerawdwr

19) Beth yw hanner o hanner?	20) $\frac{2}{3} + \frac{1}{6} =$	21) $\frac{2}{3} - \frac{1}{6} =$
22) Beth yw 12.5% fel ffracsiwn?	23) Beth yw 0.4 fel ffracsiwn ar ei ffurf symlaf?	24) Beth yw 0.1% fel ffracsiwn?
25) Mae Remus yn meddwl am rif. $\frac{1}{10}$ o'i rif yw 3. Beth yw $\frac{1}{5}$ o'i rif?		

Hanes

Yn 61 O.C. roedd y Rhufeinwyr wedi teithio i Ynys Môn er mwyn dinistrio canolfan y Derwyddon (*Druids*) yno. Gwelodd Buddug ei chyfle – ymosododd efo'i byddin ar Camulodunum (*Colchester*) cyn gorymdeithio i lawr i **Londinium** (Llundain), gan losgi pob dim yn ei ffordd!

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 13

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) $4 \times 10 =$	2) $4 - 10 =$	3) $10 \div 4 =$
4) 25% o £20 =	5) Tynnwch 0.09 o 0.1 =	6) $5 \times \underline{\quad} = 60$
7) 2:15 am yn y cloc 24 awr =	8) I troedfedd = ___ modfedd	9) 10% o 23 =

Dinesydd

10) $2.43 + 0.7 =$	11) Cymedr 4 a 10 yw	12) Amrediad 4 a 10 yw
13) 0.302 i ddau le degol =	14) $(2 + 3) \times (8 - 5) =$	15) 1% o £245 =
16) $3\frac{1}{4}$ m = _____ cm	17) 26% fel degolyn =	18) $4^3 =$

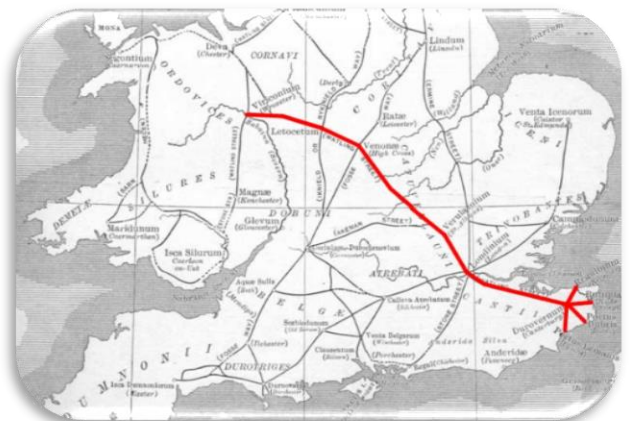
Ymerawdwr

19) Cilydd $\frac{1}{2}$ yw	20) $14 \times 11 =$	21) $90 \times \underline{\quad} = 9$
22) Mae ___ traean mewn $3\frac{2}{3}$	23) 888,888 i dri ffigur ystyrlon =	24) Cyfaint ciwboid 3 cm wrth 2 cm wrth 2 cm =
25) Mae 4 peint tua 2.27 litr. Faint o litrau yw 6 pheint?		

Hanes

Gyda Buddug ar derfysg yn Lloegr, galwyd byddin y Rhufeiniaid yn ôl o Gymru i'w hwynebu. Roedd byddin Buddug yn fwy o ran niferoedd (tua 200,000), ond roedd byddin y Rhufeiniaid yn gwisgo gwell arfwisg (*armour*) ac wedi'u hyfforddi'n dda.

Mewn brwydr rhywle ar hyd **Stryd Watling** (gweler y map), trechwyd byddin Buddug, gan ddiweddu'r gwrthwynebiad i'r Rhufeinwyr. Bu Buddug farw trwy'i gwenwyno'i hun (*poison*).

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 14

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) Ysgrifennwch holl ffactorau 12:	2) $6 \times 8 =$	3) $72 \div 8 =$
4) $£120 - £49.99 =$	5) Hanner 300,000 =	6) $0.15 + \underline{\hspace{2cm}} = 1$
7) 13.45 i un lle degol =	8) Mae 142° yn ongl _____	9) 25% o 16 =

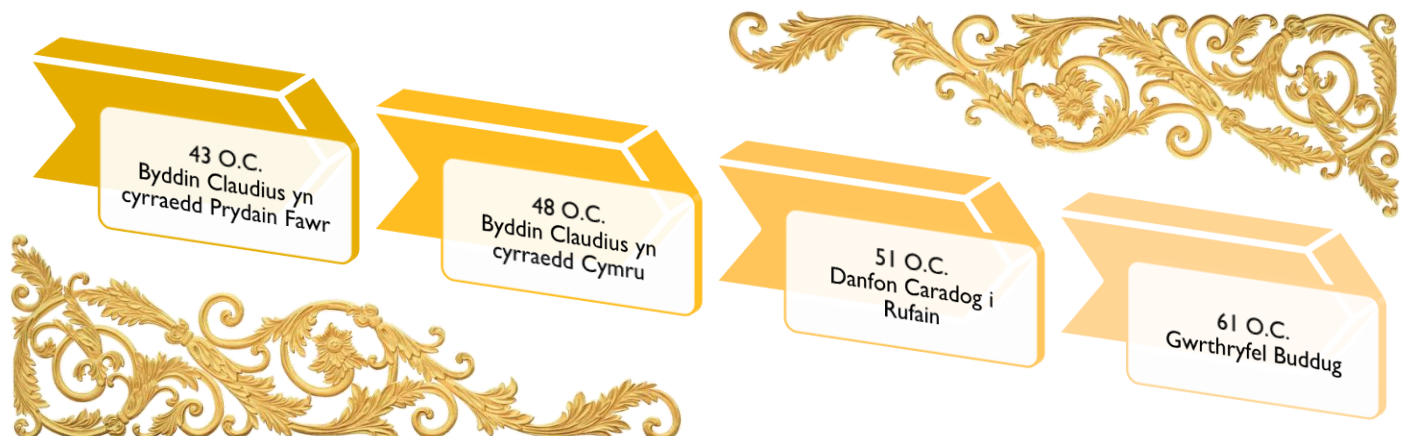
Dinesydd

10) $1.6 + 3.8 =$	11) Adiwch 13.4 i 2 =	12) Amrediad -2, 1, 6 =
13) $4 \times 3 + 7 \times 3 =$	14) $6 \div 0.5 =$	15) $1 \div 0.2 =$
16) 4,300 g = _____ kg	17) $\frac{3}{5} =$ _____ %	18) Arwynebedd triongl efo sail 7 cm, uchder 6 cm =

Ymerawdwr

19) $132 \div 12 =$	20) $13 \times 7 =$	21) Gwir neu gau? Mae 2 yn rhif cysefin?
22) $2.7 \div 0.9 =$	23) Mae _____ diwrnod mewn blwyddyn naid	24) 0.002701 i un ffigur ystyrlon =
25) Mae 150 o lyfrau ar silff lyfrau. Mae 12% o'r llyfrau'n sôn am hanes. Sawl llyfr sy'n sôn am hanes?		

Hanes: Llinell Amser

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 15

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) $7 \times 6 =$	2) $96 + 8 =$	3) $112 \div 2 =$
4) $3\frac{1}{2}$ munud = _____ eiliad	5) $-4 + 9 =$	6) 258 i'r 10 agosaf =
7) 730 cm = _____ m	8) Gwir neu gau? Mae 6 yn ffactor o 3?	9) 10% o £3 =

Dinesydd

10) $12\% + 3\% =$	11) Canolrif 4, 8, 1, 5 =	12) Un filiwn mewn ffigurau =
13) 0.276 i ddau le degol =	14) 7% fel degolyn =	15) $£1.87 - 94c =$
16) P'run yw'r hiraf: 1 km neu 1 filltir?	17) $15 \times 5 =$	18) 1 wedi'i giwbio =

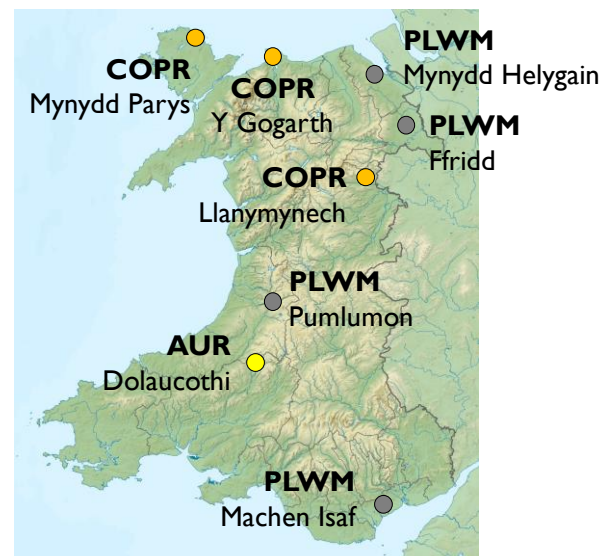
Ymerawdwr

19) $3\frac{1}{2}$ awr ar ôl 08:20 =	20) $6 \times 0.1 =$	21) $9.6 \div 2 =$
22) Mae _____ awr mewn wythnos	23) _____ + 628 = 1,000	24) 421.5 i ddau ffigur ystyrlon =
25) Mae Buddug yn rhoi'r cyw iâr yn y popty am 1:34 p.m. Mae'r cyw iâr yn cymryd $3\frac{1}{3}$ awr i goginio. Pa amser fydd y cyw iâr yn barod?		

Hanes

Ar ôl gwrthryfel Buddug, dychwelodd y Rhufeiniaid i Gymru, gan orffen ei goncro yn 78 O.C. Dechreuwyd cloddio am fwynau fel **aur**, **copr** a **sinc**.

Daeth y mwyafrif o drigolion Cymru i dderbyn cael eu rheoli gan Rufain, gyda'r Ordoficiaid yn y canolbarth a'r Gogledd y mwyaf gwrthwynebus (*rebellious*).

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 16

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Canolbwyntio ar: Degolion

Gladiator

1) $1.2 + 1.5 =$	2) $3 - 0.2 =$	3) $£1.48 + £0.50 =$
4) $2 \times 0.6 =$	5) $2.4 \div 2 =$	6) Cylchwch y rhif mwyaf: 0.208 0.082 0.28
7) $2.5 \times 10 =$	8) $164 \div 10 =$	9) $5.6 \div 100 =$

Dinesydd

10) 0.26 fel canran =	11) 0.8 fel canran =	12) 0.02 fel canran =
13) 0.5 fel ffracsiwn =	14) 0.17 fel ffracsiwn =	15) 0.2 fel ffracsiwn =
16) $1.24 + 0.41 =$	17) $2.43 - 1.27 =$	18) $0.7 \times 11 =$

Ymerawdwr

19) Cilydd 0.5 yw	20) Cilydd 0.2 yw	21) Cilydd 0.1 yw
22) Hanner o 0.45 =	23) $0.2 + 0.3 \times 2 =$	24) $0.4 \times 0.1 =$
25) Mae Romulus yn prynu 5 torth o fara, sy'n costio £1.25 yr un. Faint mae Romulus yn ei dalu am yr holl fara?		

Hanes

Roedd y Rhufeiniaid yn enwog am adeiladu ffyrdd, ag un o'r rhai pwysicaf yng Nghymru oedd **Sarn Helen**, a oedd yn cysylltu Gogledd Cymru efo De Cymru.

Yn ôl y chwedl, dywedwyd bod **Elen ferch Eudaf** wedi gorchymyn i'r ffordd gael ei adeiladu yn y bedwaredd ganrif, ond mae'n debyg bod y gwir ffordd wedi bodoli'n llawer cynt na hyn.

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 17

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) $3 \times 8 =$	2) $38 + 23 =$	3) $32 \div 4 =$
4) $6 \text{ m} = \text{_____ cm}$	5) Tynnwch 65c o £1.36 =	6) $\frac{1}{4}$ awr cyn 11:09 =
7) Traean o 24 =	8) $2.4 + 3.7 =$	9) 50% o 222 =

Dinesydd

10) Sawl hanner sydd mewn 5?	11) Cymedr 9, 2, 4 =	12) Amrediad 8, 3, 4, 8 =
13) 14.03 i un lle degol =	14) $12 - 8 \div 4 =$	15) $3^3 =$
16) $\sqrt{100} =$	17) 14% fel degolyn =	18) 4 awr = _____ munud

Ymerawdwr

19) $7 \times 0.5 =$	20) Cilydd $\frac{4}{5}$ yw	21) Arwynebedd petryal 7 cm wrth 2 cm =
22) $60 \times \text{_____} = 30$	23) $105 - 78 =$	24) 30% o £15 =
25) Mae darn o gig eidion 250 g yn costio £3.50. Faint yw'r gost fesul 100 g?		

Hanes

Rheolwyd Cymru adeg y Rhufeiniaid gan **gaerau** (*forts*) mewn llefydd fel **Deva Victrix** (Caer neu *Chester*), **Isca Augusta** (Caerllion) a **Segontium** (Caernarfon).

Yn y llun ar y dde, dangosir adfail hen faddondy (*bath house*) yn Segontium.

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 18

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) $4 \times 14 =$	2) $29 + 54 =$	3) $48 \div 8 =$
4) $8 \text{ cm} = \text{_____ mm}$	5) $9^2 =$	6) Ochrau mewn heptagon =
7) $\frac{1}{5} = \text{_____ \%}$	8) $7 - 0.6 =$	9) $50\% \text{ o } 11 =$

Dinesydd

10) Perimedr petryal 3 cm wrth 4 cm =	11) Modd 1, 3, 2, 1, 3 =	12) Amrediad 1, 3, 2, 1, 3 =
13) 0.865 i ddau le degol =	14) $8 + 4 \times 3 =$	15) $75\% \text{ o } 40 =$
16) $\sqrt{4} =$	17) 10% fel ffracsiwn =	18) 4 diwrnod = _____ awr

Ymerawdwr

19) $8 \times 0.1 =$	20) $(9 - 5) \times 4 =$	21) Cyfaint ciwb efo ochrau 5 cm =
22) $3 \div 0.5 =$	23) $9.1 - 3.7 =$	24) 5,702 i un ffigur ystyrlon =
25) Sawl diod 89c mae Elen yn gallu prynu efo papur £10?		

Hanes

Adeiladwyd caer Rufeinig **Canovium** tua 77–78 O.C. Roedd hwn yn gaer sgwâr, allan o bren, wedi'i leoli'n agos at safle pwysig croesi'r **Afon Conwy** (Tal-y-Cafn heddiw).

Cafodd y safle ei gluddio (*excavated*) yn ystod yr 1920au; darganfuwyd gêm gownteri a theilsen yn cynnwys gwasgnod (*imprint*) o droed plentyn. Mae'n bosib gweld yr arteffactau hyn yn [Amgueddfa Llandudno](#).

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 19

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) $7 \times 7 =$	2) $44 + 51 =$	3) $20 \div 4 =$
4) $2.5 \text{ kg} = \text{_____ g}$	5) $2^2 =$	6) $19 - 21 =$
7) Enw siâp efo tair ochr =	8) $1.2 + 3.5 =$	9) $10\% \text{ o } £6 =$

Dinesydd

10) Arwynebedd petryal 9 cm wrth 7 cm =	11) Cymedr 1, 1, 1 =	12) Amrediad 1, 1, 1 =
13) 87.98 i un lle degol =	14) $8 - 10 \div 2 =$	15) $20\% \text{ o } 60 =$
16) Hanner 450 =	17) 30% fel degolyn =	18) $1\frac{1}{2}$ munud = _____ eiliad

Ymerawdwr

19) $\frac{1}{20} = \text{_____ } \%$	20) Perimedwr petryal 3 cm wrth 1.5 cm =	21) Cyfaint ciwboid 2 cm wrth 2 cm wrth 5 cm =
22) $1.6 \div 0.8 =$	23) $327 - 29 =$	24) 9.709 i'r uned agosaf =
25) $59 \times 5 =$		

Hanes

Parhaodd yr Ymerodraeth Rufeinig i ehangu ar ôl concro Cymru yn 78 O.C., gan gyrraedd ei anterth (*peak*) yn 117 O.C. Ymddengys i Gymru gael llonydd wrth i'r milwyr Rhufeinig ennill tiroedd newydd.

Lladin oedd iaith y Rhufeinwyr, a daeth nifer o eiriau o'r Lladin yn rhan o'r iaith Gymraeg gynnar. Er enghraifft: **pont** (yn Lladin 'pons'); **bresych** (yn Lladin 'brassica'); ag **eglwys** (yn Lladin 'ecclesia').

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 20

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Canolbwyntio ar: Cyfrifiadau

Gladiator

1) $6 \times 2 =$	2) $6 \times 6 =$	3) $6 \times 9 =$
4) $32 \div 4 =$	5) $49 \div 7 =$	6) $34 \div 2 =$
7) $17 + 18 =$	8) $98 + 64 =$	9) $238 + 104 =$

Dinesydd

10) $2 + 3 \times 5 =$	11) $8 + 12 \div 2 =$	12) $4 \times 6 \div 2 =$
13) $12 - 3 + 4 =$	14) $4 + (2 \times 7) =$	15) $10 \times 2 + 3 =$
16) $1 \times 2 + 3 \times 4 =$	17) $16 \div 2 - 6 \div 2 =$	18) $3 + 4 \times 5 - 2 =$

Ymerawdwr

19) $6 + 0.5 =$	20) $6 \times 0.5 =$	21) $6 \div 0.5 =$
22) $£4.57 - £1.60 =$	23) $£3.35 \times 3 =$	24) $£1.80 \times 10 =$
25) Beth yw'r gwahaniaeth rhwng pum dwsin a thri deunaw?		

Hanes

Erbyn y bedwaredd ganrif, roedd dylanwad y Rhufeiniaid ar Gymru wedi lleihau. Roedd llai o filwyr i'w weld ar y strydoedd, gan iddynt gael eu galw i ffwrdd i ymladd mewn rhannau eraill o'r Ymerodraeth.

Mae enw un dyn wedi aros yn y cof o ran rhyddhau'r Cymry o rym y Rhufeiniaid: **Macsen Wledig**.

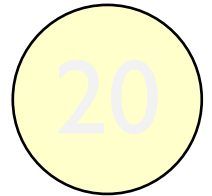
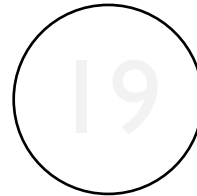
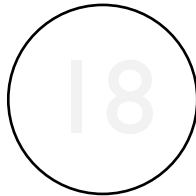
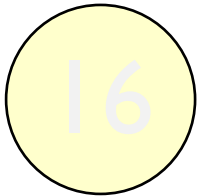
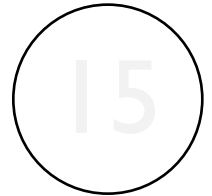
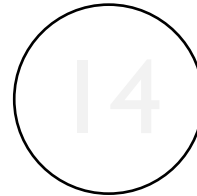
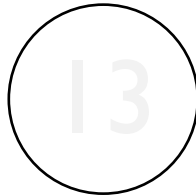
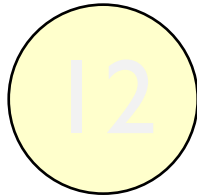
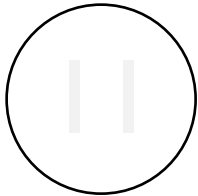

Rhufeiniaid Rhifedd

**Ysgrifennwch eich sgoriau
ar gyfer sesiynau 11–20:**

Beth yw cyfanswm y sgoriau uchod? _____

Beth yw cymedr y sgoriau uchod? _____

Beth yw amrediad y sgoriau uchod? _____

Beth ydych yn gwneud yn dda / gweld yn hawdd?

Beth ydych angen gwella / gweld yn anodd?

Rhufeiniaid Rhifedd

Adolygu'r Hanes

1) Pryd fu farw gwr Buddug?

---

2) Pam teithiodd y Rhufeinwyr i Ynys Môn?

---

3) Faint o filwyr oedd ym myddin Buddug?

---

4) Pa fwyn y cloddiwyd amdano yn Y Gogarth?

---

5) Beth oedd enw'r ffordd a oedd yn cysylltu Gogledd a De Cymru?

---

6) Beth oedd enw caer y Rhufeiniaid yng Nghaernarfon?

---

7) Ym mha flwyddyn cyrhaeddodd yr ymerodraeth ei anterth?

---

8) Rhowch enghreifftiau o eiriau Cymraeg sy'n tarddu o'r Lladin.

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 21

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) $11 \times 8 =$	2) Ugain munud ar ôl 11:45 p.m. =	3) $32 + 48 =$
4) 2 litr = _____ ml	5) $25 \div 2 =$	6) $1.9 + 0.4 =$
7) $£2.37 + £0.08 =$	8) Tachwedd = _____ diwrnod	9) 10% o \$16 =

Dinesydd

10) Arwynebedd petryal 2.5 cm wrth 2 cm =	11) Canolrif 15, 12, 19 =	12) 11% fel degolyn =
13) -3.7 i'r uned agosaf =	14) $8 - 6 + 1 =$	15) $3 \times \text{_____} = 45$
16) $4^2 =$	17) Hanner 4,260 =	18) 00:30 yn y cloc 12 awr =

Ymerawdwr

19) $3 + 0.4 + 0.02 =$	20) Mae gan giwb _____ ochr	21) $4 \div 0.25 =$
22) $\frac{3}{4} + \frac{1}{2} =$	23) Cylchwch y rhif mwyaf: 48% 0.501 $\frac{1}{2}$	24) 0.00472 i un ffigur ystyrlon =
25) Sawl diwrnod sydd mewn 4 blwyddyn olynol?		

Hanes

Ganwyd Maccsen Wledig (*Magnus Maximus*) yn y flwyddyn 325 O.C. Mae'n debyg iddo ddod yn gadfridog (*general*) enwog, yn gwasanaethu'n Affrica ac ar hyd yr afon Danube. Fe ddaeth i Brydain Fawr yn y flwyddyn 380 O.C., gan helpu i drechu cyrch gan y **Pictiaid** a'r **Albanwyr** yn 381 O.C.

Yn 383 O.C., gadawodd Maccsen diroedd Prydain efo cyfran helaeth o'i fyddin er mwyn dod yn **Ymerawdwr y Gorllewin**. Cyhoeddwyd darnau arian yn dangos ei wyneb, fel yr un sy'n cael ei ddangos ar y dde.

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 22

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) _____ + 23 = 34	2) $6 \times 12 =$	3) $109 - 24 =$
4) $1\frac{1}{4}$ kg = _____ g	5) $50\% \circ 3 =$	6) Mai = _____ diwrnod
7) $\frac{3}{4} =$ _____ %	8) $\pounds 1.40 \times 4 =$	9) Hanner nos yn y cloc 24 awr =

Dinesydd

10) $7 - -4 =$	11) Modd 1, 2, 3, 4 =	12) Cymedr 10, 30, 50 =
13) 6.38 i'r uned agosaf =	14) $\frac{7}{10} \circ 90 =$	15) _____ + 1.7 = 10
16) $218 +$ _____ = 1,000	17) 0.05 fel canran =	18) Arwynebedd triongl efo sail 1 cm, uchder 6 cm =

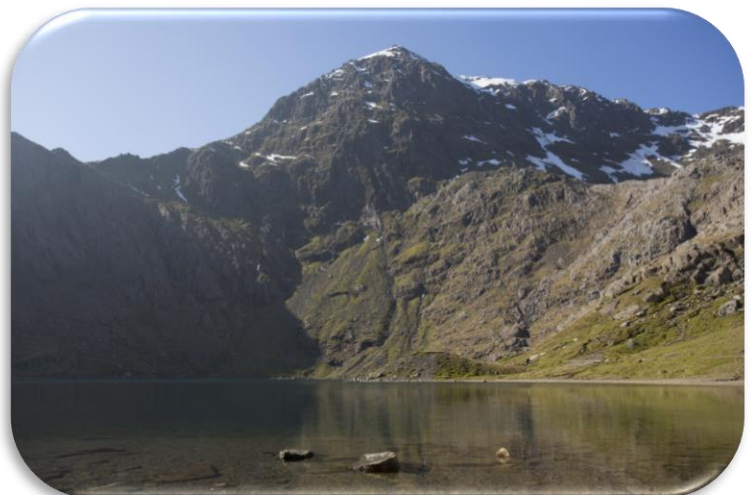
Ymerawdwr

19) $9 \times 0.6 =$	20) $5 \div 0.1 =$	21) $2^5 =$
22) $4 \times 2 + 2 \times 3 =$	23) $80\% \circ \pounds 30 =$	24) 0.002468 i ddau ffigur ystyrlon =
25) Mae Maccsen yn wynebu i'r Gogledd. Os yw'n troi 90° yn glocwedd, pa ffordd y bydd Maccsen yn ei wynebu wedyn?		

Hanes

Mae'r chwedl **Breuddwyd Maccsen Wledig**, o'r Mabinogion, yn adrodd yr hanes o sut wnaeth Maccsen gwrdd â'i wraig, **Elen ferch Eudaf...**

Un diwrnod, wrth hela, daeth awydd cwsg tros Maccsen. Breuddwydiodd ei fod wedi teithio tros fynydd uchaf y byd, cyn cyrraedd **caer ysblennydd** wedi'i wneud o aur a cherrig llachar gwerthfawr...

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 23

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) $56 + \underline{\quad} = 81$	2) $6 \times 3 =$	3) $120 \div 10 =$
4) $57 \text{ mm} = \underline{\quad} \text{ cm}$	5) $25\% \text{ o } 120 =$	6) Gorffennaf = $\underline{\quad}$ diwrnod
7) $\frac{1}{2} + \frac{1}{2} =$	8) $1 - 2 + 3 =$	9) $\text{£}5 - 13\text{c} =$

Dinesydd

10) $9 + -2 =$	11) Cylchwch y rhifau cysefin: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	12) Cyfanswm 14 a 19 =
13) 8.07 i'r uned agosaf =	14) $\frac{2}{5} \text{ o } 10 =$	15) $\underline{\quad} + 9.99 = 10$
16) $283 + \underline{\quad} = 1,000$	17) 0.04 fel canran =	18) Mae gan nonagon $\underline{\quad}$ ochr

Ymerawdwr

19) $3 \times 0.05 =$	20) $0.3 \div 3 =$	21) Cilydd $\frac{5}{9}$ yw
22) $4 - 1 \div 2 =$	23) $15\% \text{ o } \text{£}50 =$	24) 834,280 i un ffigur ystyrlon =
25) Y gwahaniaeth amser rhwng Llundain a Rhufain yw 1 awr. Os yw'n 11:46 p.m. yn Llundain, pa amser yw hi yn Rhufain?		

Hanes

Ar ôl cyrraedd y caer, gwelodd Maccsen weision yn gwisgo sidan du, yn chwarae gwyddbwyll. Roedd **dyn urddasol** yn eistedd ar orsedd aur, a'r **ferch decaf erioed** yn eistedd wrth ei ochr. Aeth Maccsen i gofleidio'r ferch, ond, cyn iddynt gyffwrdd, deffrodd Maccsen o'r freuddwyd...

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 24

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Canolbwyntio ar: Mesurau

Gladiator

1) 1 km = _____ m	2) 1 m = _____ cm	3) 1 cm = _____ mm
4) 1 tunell fetrig = _____ kg	5) 1 kg = _____ g	4) 1 g = _____ mg
7) £1 = _____ c	8) 1 litr = _____ ml	9) 1 cl = _____ ml

Dinesydd

10) 1 llathen = _____ troedfedd	11) 1 troedfedd = _____ modfedd	12) 1 modfedd $\approx$ _____ cm
13) 1 tunnell = _____ stôn	14) 1 stôn = _____ pwys	15) 1 pwys = _____ owns
16) 1 owns $\approx$ _____ g	17) 1 galwyn = _____ peint	18) 1 peint = _____ owns hylifol

Ymerawdwr

19) 1 filltir = _____ llathen	20) 1 galwyn $\approx$ _____ litr	21) 1 kg $\approx$ _____ pwys
22) 1 filltir $\approx$ _____ km	23) 1 llathen $\approx$ _____ m	24) 1 litr $\approx$ _____ peint
25) 3.5 km = _____ mm		

Hanes

Disgynnodd Maccen mewn cariad â'r ferch y gwelodd yn ei freuddwyd. Edrychodd ymlaen at gysgu fel gall freuddwydio amdani eto! Ni wŷr Maccen lle'r oedd y ferch yn byw, felly danfonodd 13 o negeyddion (*messengers*) i chwilio amdani.

Ar ôl tair blynedd, daethpwyd o hyd i **Eudaf** (y dyn urddasol) ag **Elen** (y ferch) yn Segontium, Cymru. Cyfarchwyd hi fel 'Ymerodres Rhufain', a gofynnwyd iddi deithio i Rufain i weld Maccen. Gwrthododd, gan fynnu bod Maccen yn teithio i'w gweld hi...

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 25

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) $9 \times 4 =$	2) $4 - 9 =$	3) $9 \div 4 =$
4) 2 owns $\approx$ _____ g	5) $0 \times 0 =$	6) 235 i'r 10 agosaf =
7) Dwbl 160 =	8) Pum munud ar hugain cyn 12:15 pm =	9) 10% o £1,040 =

Dinesydd

10) Nifer o ochrau gan ddecagon =	11) Cylchwch y ffracsiwn mwyaf: $\frac{4}{5}$ $\frac{7}{10}$ $\frac{15}{20}$	12) Lluoswm 3 a 4 =
13) 0.3 i'r uned agosaf =	14) $21 \div (9 - 8) =$	15) $12 + \underline{\hspace{2cm}} = 100$
16) $\sqrt{1} =$	17) 9% fel degolyn =	18) 20 munud = _____ eiliad

Ymerawdwr

19) $6 \times 0.2 =$	20) Perimedwr petryal 1.3 cm wrth 2.1 cm =	21) Cost 4 beiro sy'n costio 24c yr un =
22) $0.8 \div 0.4 =$	23) Adiwch 28 i 4.2 =	24) $0.7 \times 0.1 =$
25) Pa ganran o 60 yw 15?		

Hanes

Dychwelodd y negesyddion i Rufain er mwyn nôl Maccsen. Cytunodd i fynd i Gymru, lle briododd Maccsen ac Elen.

Yn ail hanner y chwedl, cawn hanes Maccsen yn codi tair caer i Elen yng Nghymru, ac adeiladu ffyrdd i'w cysylltu – **Sarn (H)elen**. Mae'r chwedl yn gorffen wrth i Maccsen ac Elen deithio i oresgyn Rhufain gyda chymorth **Cynan** ac **Adeon**, brodyr Elen.

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 26

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) $2 \times 12 =$	2) $87 + 19 =$	3) $64 \div 8 =$
4) $\frac{1}{10}$ munud = _____ eiliad	5) $4 \times -5 =$	6) 54,209 i'r 1,000 agosaf =
7) 3:30 a.m. yn y cloc 24 awr =	8) Mae 90° yn ongl _____	9) 50% o 6 =

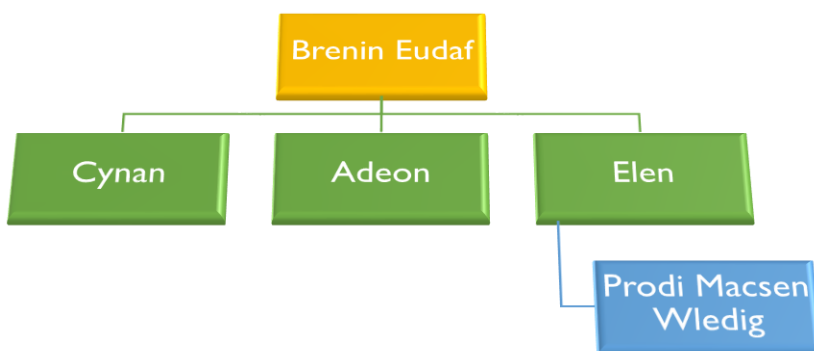
Dinesydd

10) $0.5 + 0.7 =$	11) $96 \div 8 =$	12) Canolrif 6, 4, 10 =
13) 109.42 i un lle degol =	14) $2 + 3 \times 4 + 5 =$	15) 20% o £25 =
16) $4\frac{1}{2}$ km = _____ m	17) $\frac{11}{50}$ fel degolyn =	18) 5 wedi'i sgwario =

Ymerawdwr

19) $3\frac{1}{2}$ awr cyn 12:18 p.m. =	20) $6 \times 0.1 =$	21) Cilydd 5 yw
22) $3 - 0.24 =$	23) $386 - 190 =$	24) 27,325 i un ffigur ystyrlon =
25) Pa ffracsiwn o 80 yw 16?		

Hanes: Coeden Deulu Elen

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 27

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) $23 + 29 =$	2) $54 - 17 =$	3) $8 \times \underline{\quad} = 72$
4) Cylchwch yr ateb cywir: Mae 45 yn odrif / eilrif.	5) $3 + 7.5 =$	6) 780 i'r 100 agosaf =
7) 18:54 yn y cloc 12 awr =	8) $12 - 0.8 =$	9) 10% o £5.30 =

Dinesydd

10) Modd 7, 2, 1, 2 =	11) Canolrif 7, 2, 1, 2 =	12) Cymedr 7, 2, 1, 2 =
13) 5.825 i un lle degol =	14) $12 - 4 + 5 =$	15) 70% o £500 =
16) $\frac{1}{2}$ cm = _____ mm	17) $\frac{7}{100}$ fel canran =	18) 4 wedi'i giwbio =

Ymerawdwr

19) $1.4 \times 0.1 =$	20) Mae gan detrahedron o fertigau	21) $4.6 - 1.24 =$
22) $\frac{9}{10}$ o £30 =	23) 0.0271 i un fffigur ystyrlon =	24) 29.3% fel degolyn =
25) Cylchwch y rhifau sgwâr: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10		

Hanes

Er mai chwedl yw Breuddwyd Maccen Wledig, mae haneswyr yn cytuno bod Maccen wedi gadael Prydain Fawr yn 383 O.C. i ddod yn **Ymerawdwr y Gorllewin**. Ar ôl i Maccen adael, nid oes tystiolaeth o unrhyw bresenoldeb milwrol gan y Rhufeiniaid yng Nghymru. Ystyrir felly bod Maccen wedi rhyddhau'r Cymry o rym y Rhufeinwyr.

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 28

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Canolbwyntio ar: Siapiau

Gladiator

1) Pentagon = _____ ochr	2) Hecsgon = _____ ochr	3) Octagon = _____ ochr
4) _____ = 7 ochr	5) _____ = 9 ochr	6) _____ = 10 ochr
7) Mae gan giwboid _____ fertig	8) Mae gan giwboid _____ ochr	9) Mae gan giwboid _____ wyneb

Dinesydd

10) Perimeddr petryal 5 cm wrth 4 cm =	11) Arwynebedd petryal 5 cm wrth 4 cm =	12) Arwynebedd triongl efo sail 8 cm, uchder 4 cm =
13) Perimeddr petryal 2.5 cm wrth 6 cm =	14) Arwynebedd petryal 2.5 cm wrth 6 cm =	15) Arwynebedd triongl efo sail 10 cm, uchder $\frac{1}{2}$ cm =
16) Cyfaint ciwboid 3 cm wrth 2 cm wrth 2 cm =	17) Cyfaint ciwboid 4 cm wrth 5 cm wrth 6 cm =	18) Cyfaint ciwboid 1 cm wrth 10 cm wrth 2.5 cm =

Ymerawdwr

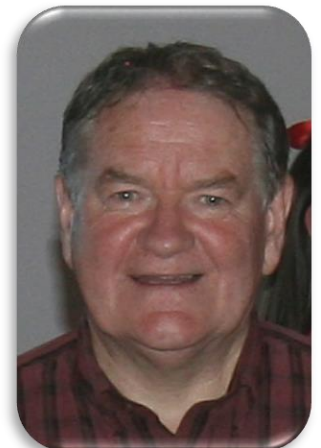
19) Mae gan detrahedron _____ fertig	20) Mae gan detrahedron _____ ochr	21) Mae gan detrahedron _____ wyneb
22) Arwynebedd triongl =	23) Arwynebedd paralelogram =	24) Arwynebedd trapesiwm =
25) Mae Cynan efo ciwboid sy'n mesur 5 cm wrth 6 cm wrth 3 cm. Beth yw arwynebedd arwyneb y ciwboid?		

Hanes

Mae hanes Maccsen Wledig yn cael ei gofio yn y gân “Yma o Hyd” a recordiwyd gan **Dafydd Iwan** yn 1981:

“Ond wnaeth Magnus Maximus o Gymru,
yn y flwyddyn tri chant wyth tri,
a'n gadael yn genedl gyfan,
a heddiw: wele ni...”

“Ry'n ni yma o hyd!...”

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 29

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) $9 \times 6 =$	2) $15 - 19 =$	3) $77 \div 11 =$
4) $25\% \text{ o } \$100 =$	5) Tynnwch $1.4 \text{ o } 5 =$	6) $4 \times \underline{\hspace{2cm}} = 100$
7) 7:30 a.m. yn y cloc 24 awr =	8) I pwys = _____ owns	9) $10\% \text{ o } 350 =$

Dinesydd

10) $6.32 + 7.4 =$	11) Cymedr 2, 4, 15 =	12) Amrediad 2, 4, 15 =
13) 5.218 i ddau le degol =	14) $4 + 5 \times 2 - 1 =$	15) $1\% \text{ o } £30 =$
16) $7\frac{3}{4} \text{ m} = \underline{\hspace{2cm}} \text{ cm}$	17) 92% fel degolyn =	18) $6^3 =$

Ymerawdwr

19) Cilydd 8 yw	20) $18 \times 11 =$	21) $120 \times \underline{\hspace{2cm}} = 1.2$
22) Mae _____ traean mewn $4\frac{1}{3}$	23) 123,456 i dri ffigur ystyrlon =	24) $1^4 =$
25) Mae 2 fodfedd tua 5 cm. Tua sawl cm yw 5 modfedd?		

Hanes: Llinell Amser

Rhufeiniaid Rhifedd: Sesiwn 30

Sgôr: _____ Pwy ydych chi? _____

Gladiator

1) Ysgrifennwch holl ffactorau 20:	2) $12 \times 11 =$	3) $17 \div 2 =$
4) $£80 - £29.99 =$	5) Dwbl 240,000 =	6) $0.2 + \underline{\hspace{2cm}} = 1$
7) 29.87 i un lle degol =	8) Mae 275° yn ongl _____	9) 25% o 44 =

Dinesydd

10) $7.5 + 2.7 =$	11) Adiwch 28.4 i 4 =	12) Amrediad -5, 0, 5 =
13) $3 - 2 \times 0 + 4 =$	14) $12 \div 0.5 =$	15) $2 \div 0.2 =$
16) 6,400 g = _____ kg	17) $\frac{4}{5} =$ _____ %	18) Awst = _____ diwrnod

Ymerawdwr

19) $120 \div 12 =$	20) $13 \times 9 =$	21) Gwir neu gau? Mae 1 yn rhif cysefin?
22) $4 \div 0.8 =$	23) Cilydd 15 yw	24) 0.000709 i un ffigur ystyrlon =
25) Beth yw chwarter hanner cilogram mewn gramau?		

Hanes

Nid oes llawer o dystiolaeth fod y Rhufeinwyr wedi ceisio dal eu gafael ar Brydain ar ôl i Maccen adael yn 383 O.C. Dirywio oedd hanes gweddill yr ymerodraeth hefyd, gyda rhan **orllewinol** yr ymerodraeth yn gorffen yn 476 O.C.

Daliodd y Rhufeiniaid eu gafael ar ran **ddwyreiniol** yr ymerodraeth am 1,000 o flynyddoedd arall, cyn i'r

Otomaniaid gymryd drosodd yn y flwyddyn 1453.

Rhufeiniaid Rhifedd

Ysgrifennwch eich sgoriau
ar gyfer sesiynau 21–30:

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

Beth yw cyfanswm y sgoriau uchod? _____

Beth yw cymedr y sgoriau uchod? _____

Beth yw amrediad y sgoriau uchod? _____

Beth ydych yn gwneud yn dda / gweld yn hawdd?

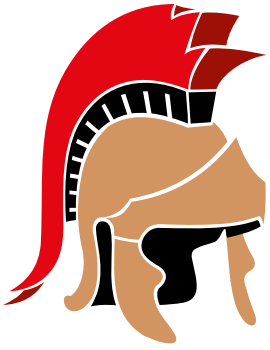

Beth ydych angen gwella / gweld yn anodd?

Rhufeiniaid Rhifedd

Adolygu'r Hanes

1) Ym mha flwyddyn ganwyd Maccsen Wledig?

---

2) Ym mreuddwyd Maccsen, o beth gwnaethpwyd y caer ysblennydd?

---

3) Beth oedd y gweision yn gwneud yn y freuddwyd?

---

4) Sawl negesydd danfonodd Maccsen i chwilio am Elen?

---

5) Beth oedd enwau brodyr Elen?

---

6) Pryd gadawodd Maccsen Brydain Fawr?

---

7) Beth yw enw'r gân sy'n cofio hanes Maccsen Wledig?

---

8) Pryd orffennodd ran ddwyreiniol Yr Ymerodraeth Rufeinig?

Rhufeiniaid Rhifedd

Ffynonellau Lluniau

Tudalen	Ffynhonnell
1, 3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 25, 30, 31, 32, 33, 35, 38	Shutterstock.com
7	Portrait of Lucius Verus, co-Emperor with Marcus Aurelius (161-169 AD). Marble, between 180 and 183 AD, found at the villa of his wife Lucilla at Acqua Traversa, near Rome. Wikimedia Commons
13	Andrew Birrell (after Henry Fuseli), Caractacus at the Tribunal of Claudius at Rome (1792). Wikipedia
14	Boadicea Haranguing the Britons. Wikipedia
17	Cerflun o Buddug a'i merched. Neuadd y Ddinas, Caerdydd. Flickr
18	Philip Bird LRPS CPAGB / Shutterstock.com
19	General route of Watling Street overlaid on an outdated map of the Roman road network in Britain. Wikipedia
21	Map o Gymru. Wikipedia
22	A very steep hill on the not so straight Roman road to Neath. www.geograph.org.uk/photo/405253
23	Segontium Roman fort (Wales). Fundaments of thermae (bath house). Wikipedia
24	Caerhun river crossing by Noel Walley. Wikipedia
26	A crude illustration of Maccsen Wledig from a 15th century Welsh language version of Geoffrey of Monmouth's highly influential Historia Regum Britanniae ('History of the Kings of Britain'). Wikipedia
29	Coin of Magnus Maximus Augustus: 383–388. Wikipedia
36	Dafydd Iwan gan Darren Wyn Rees – Aberdare Blog. Wikimedia Commons
42	GTS Productions / Shutterstock.com

